

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kandidatnummer: 10084

Seksuelle overgrep mot barn i minoritetsfamilier I Norge

Sexual abuse of children in minority families In Norway

BACHELOROPPGAVE / SEMESTEROPPGAVE

Trondheim, 15.05. 2020

Bachelor i Sosialt arbeid

Antall ord: 8049

NTNU har intet ansvar for synspunkter eller innhold i oppgaven.

Framstillingen står utelukkende for studentens regning og ansvar.

Sammendrag

Denne oppgaven sentrer seg rundt tema seksuelle overgrep i minoritetsfamilier. Oppgaven baserer seg på litteratur fra fagbøker, troverdige nettsider og vitenskapelige artikler. Seksuelle overgrep har lenge vært et tabubelagt tema, heldigvis ser det ut som at det sakte, men sikkert endrer seg. Om vi som fremtidige sosionomer ikke gjør oss mer kjent med tematikken, vil vår usikkerhet i møte med barn som et utsatt for seksuelle overgrep gjøre det vanskelig for barnet å fortelle om den vonde hemmeligheten.

Minoritetsbarn og minoritetsfamilier har i lengre tid ikke hatt mistillit til barnevernet av forskjellige grunner. Det kan være alt fra å føle seg misforstått, reel frykt for fratagelse av dere barn, manglede kultursensitive tjenester med mer. Det har resultert i at en del familier ikke velger å ta kontakt med hjelpeapparatet. Dette gjør det ekstra sårbart for barn med minoritetsbakgrunn. Det er ingenting som tilsier at barn med minoritetsbakgrunn er mindre utsatt for seksuelle overgrep enn majoriteten. Allikevel ser man at det er betydelig mindre andel med minoritetsbarn som er i kontakt med barnevernet, som får hjelp fra barnevernet grunnet overgrep. Hva kommer dette av? Konsekvensene av overgrep i barndommen er store, og de lave tallene som er registrert på barn i minoritetsfamilier som opplever seksuelle overgrep, vekker bekymring. Silje Berggrav er en av få i Norge som har tatt for seg problematikken i sin rapport *Hvis du ikke sprø, klarer jeg ikke å fortelle*. Rapporten setter søkelys på noen av årsakene til underrapporteringer av overgrep mot barn i minoritetsfamilier. Jeg har tro på at kunnskap er makt. Vi som sosionomer sitter med mer makt en brukerne, og det blir derfor ekstra viktig å bruke makten vi besitter for å jobbe imot forhold som bidrar til ekskludering og marginaliser. For å få til likeverdig tjenester kreves det en balanse mellom å gi lik behandling, samtidig som at brukeren i sin helhet og deres unike livshistorier blir tatt vare på.

Abstract

This dissertation is centered around a rather arduous topic, sexual abuse in minority families. The information gathered is based on literature from professional books, credible websites, and scientific articles. Sexual abuse has long been a “taboo” topic, not only in various culture, but on the whole. Nevertheless, there is always hope in the evolution of mankind and fortunately the “taboo” topic is slowly but surely becoming a part of that change, as in recent years it has been a headline topic in mainstream media. Furthermore, if we as future social workers do not familiarize ourselves with this painful, tough, and rather challenging topic then our insecurities in dealing with sexual abuse victims will make it difficult for children to confide in us and thus feel safe in revealing those agonizing and painful secrets.

Minority children and families have for a long time, and for various reasons, not been able to trust in child protective services. This mistrust could originate from a place of feeling misunderstood, fear of losing one’s children, lacking cultural sensitivity services etc. Consequently, some families choose not to contact any services for help. This in turn makes it even extra vulnerable for children with minority backgrounds. Nothing indicates that children with minority background are less likely to be sexually abused than the majority. Nonetheless, when it comes to sexual abuse, it seems that only a significantly smaller proportion of minority children who are in contact with child welfare services actually receive aid from child welfare services. What can be the reason for this?

The consequences of childhood abuse are great, and the low numbers of children in minority families experiencing sexual abuse are of great concern.

Silje Berggrav is one of the few in Norway who has addressed the problem in her report “*hvis du ikke sprø, klarer jeg ikke å fortelle*” The report highlights some of the causes of underreporting of child abuse in minority families. I have faith that knowledge is power. As social workers, we have more power than those we help. So, it becomes extra important to use the power we possess to work against conditions that contribute to inclusion and marginalization. In order to achieve equal services, a balance between providing equal treatment is required while at the same time understanding the individual person not just as part of a group but as he or she is, a person with an unique life stories.

Forord

Jeg er utrolig takknemlig for å ha fått muligheten til å studere sosialt arbeid ved NTNU. Det har både vært utfordrende, spennende og lærerikt. Jeg har vokst i karakter samtidig som kompetansen også har økt. Jeg vil takke alle mine flotte medstudenter, kollokviegruppe og forelesere som har gjort studieopplevelsen min til noe jeg aldri kommer til å glemme. Jeg vil med dette også takke praksisplassen min SMISO Sør- Trøndelag for en fantastisk praksisperiode. Jeg vil takke min praksis veileder som hadde troen på meg til tross for at jeg til tider ikke hadde det selv. Det er på grunn av min periode på SMISO at jeg ønsket å ta for meg tematikken overgrep. Møte med SMISO endret synet mitt på overgrep og kunnskapen, de gode samtalene, erfaringene, møtene med både barn og voksne skal jeg ta med meg videre inn i arbeidslivet som fremtidig sosionom.

Å skrive bachelor oppgave midt i Korona pandemien, må jeg si ble mer utfordrende enn det jeg hadde sett for meg. Jeg vil takke Anna Nsengi for å ha holdt ut med meg og har satt av personlig tid for å hjelpe meg med oppgaven min, selv når hun skrev bachelor oppgaven sin selv. Hadde ikke vært mulig uten hennes hjelp. Jeg vil også takke min familie som alltid har stilt opp for meg, selv når jeg ringte for å gi beskjed om at jeg hadde gitt opp. Takk for deres støtte og hjelp. Jeg vil også takke romkameratene mine som har hjulpet meg gjennom denne tøffe tiden med å bringe latter og gode samtaler, til tross for at de også hadde eksamen som skulle leveres.

Innhold

.....	1
Sammendrag	2
Abstract	3
Forord	4
1.0. Innledning.....	7
1.1. Bakgrunn for valg av tema.....	8
1.2 Problemstilling.....	8
1.3 Avgrensing og avklaring.....	8
1.4 Sosialfaglig relevans	9
1.5 Begrepsavklaring	9
1.5.1 Minoritet	9
1.5.2 Seksuelle overgrep	10
1.5.3 Incest	10
1.6. Oppgavens disposisjon	10
2.0. Metode	11
2.1. Valg av metode.....	11
2.2. Litteraturstudie.....	11
2.3. Søkestrategi.....	11
2.4. Kildekritikk	13
3.0. Teori og litteratur	14
3.1.FNs barnekonvensjon	14
3.1.2. Beskyttelsesrett	14
3.2 Seksuelle overgrep mot barn	15
3.2.1 Statistikk og omfang.....	15
3.2.2. Mangel på kunnskap	16
3. 2.3 Overlevelsesstrategier hos barnevernasatte.....	17
3.4. Kulturens betydning i forståelsen av utfordringene	17
3.4.1 Kulturelle forskjeller.....	18
3.4.2 frykt for barnevernet	19
3.4.3 Kulturkompetanse og kultursensitivitet.....	19
4.0. Drøfting.....	20
Hvilke utfordringer står sosial arbeidere ovenfor i møte med minoritetsbarn som er utsatt for incest og seksuelle overgrep og deres familie?.....	20
4.1. Rett til beskyttelse.....	20

4.2. Mangel på kunnskap og kompetanse.....	22
4.3. Hvis du ikke spør, klarer jeg ikke å fortelle.....	24
5.0. Konklusjon	28
6.0. Litteraturliste.....	29
6.1. Lover	33

1.0. Innledning

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer incest og seksuelle overgrep som et folkehelseproblem, fordi det forekommer hyppig (SMISO, u.å.).

Seksuell misbruk skjer dessverre med mange barn, både gutter og jenter i alle aldre, fra ulike religioner og med ulike hudfarge. De kan komme fra både fattige og rike familier, fra et hvert nabolag. Mange barn som opplever seksuelle overgrep vokser opp uten å fortelle noen andre om overgrepene, grunnet frykt for avvisning, straff og hevn med mer (Statensbarnehus, u.å.). Forskning viser at det i gjennomsnitt tar 17 år før barn som har vært utsatt for overgrep forteller om hva som har skjedd med dem (SMISO, 2007).

FNs Barnekonvensjon (1989) fastslår alle barns rett til liv, utvikling og beskyttelse. I artikkel 34 står det at «barnet skal beskyttes mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk» (Barneombudet, u.å.). Seksuelle overgrep og incest er en trussel og en forbrytelse mot barns rettigheter. Nasjonal kunnskapstester om vold og traumatisk stress (NKVTS) skriver i sin rapport *Vold og voldtekt i Norge* at mer enn en 1 av 5 norske kvinner oppgir å ha blitt utsatt for en form for seksuelt overgrep før fylte 18 år. Blant menn opplevde nesten 1 av 10 å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep i barndommen (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 61-63).

Til tross for at seksuelle overgrep mot barn er et kjent fenomen per dags dato, er dette fortsatt et tema som er tabubelagt. Fokuset rundt denne tematikken har blitt større de siste årene. Blant annet har regjeringen utarbeidet en strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn i *Barndommen kommer ikke i reprise*. Her skrives det at det både er mangel på kunnskap og begrenset forskning om seksuelle overgrep blant etniske minoriteter i Norge, som inkluderer innvandrere (Barne- og likestillingsdepartementet, 2013). I et flerkulturelt samfunn som Norge, gjenspeiles mangfoldet i hjelpeapparatet. Det er både minoriteter og majoriteter som tar i bruk hjelpeapparatet (Rugkåsa, 2018, s. 183). Derfor ønsker jeg å se nærmere på nærmere på problematikken rundt incest og seksuelle overgrep mot minoritet barn.

1.1. Bakgrunn for valg av tema

I denne bacheloroppgaven skal jeg ta for meg temaet «seksuelle overgrep og incest», hvor fokuset rettes mot minoritetsbarn. Jeg har valgt dette temaet hovedsakelig fordi jeg var så heldig som fikk praksisplass på Senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO). Senteret er et dagtilbud for menn og kvinner over 16 år som har vært usatt for seksuelle overgrep eller incest (SMISO, u.å.). Ganske tidlig inn i praksisen, var det lett å se at majoriteten som benyttet seg av dette gratistilbudet var etnisk norske. Dette gjorde meg nysgjerrig. Hvorfor var det så få av minoritetsbakgrunn som oppsøkte hjelp på senteret, og var dette et tema som ble snakket om? I samtale med veileder innså jeg at dette problemet ikke bare gjaldt det bestemte senteret, men at det også gjaldt andre sentere. Problemstillingen har blitt utarbeidet på bakgrunn av flere faktorer. Først og fremst fordi jeg vet at det er store mørketall når det snakkes om seksuelle overgrep mot barn generelt, også fordi en vet at seksuelle overgrep mot barn i generelt ikke blir anmeldt (Bufdir, 2015, u.å.).

En av fire oppgir at de ikke har fortalt om overgrep de har blitt utsatt for til noen, og menn i mindre grad enn kvinner (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 112). I Redd barna rapporten *Hvis du ikke spør klarer jeg ikke å fortelle* Forteller Berggrav (2015, s. 6) at de sakene om seksuelle overgrep som når offentligheten, hjelpeapparatet og rettsvesenet, handler i stor grad om etnisk norske familier. Per dags dato er det ingenting som tilsier at barn med annen kulturbakgrunn er mindre utsatte for seksuelle overgrep enn etnisk norske barn (Berggrav, 2015, s. 6). På bakgrunn av kunnskapen om overgrep og de alvorlige ettervirkningene jeg hadde tilegnet meg under praksisen, ønsket jeg å sette denne problematikken i søkelys på. Ingen barn, uansett etnisitet, religion eller språk skal måtte leve med en så vond hemmelighet. Bevissthet og kunnskap om problematikken kan være med på hjelpe meg som fremtidig sosionom å møte disse barna og familiene på den best mulige måten.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen min er: *Hvilke utfordringer står sosial arbeidere ovenfor i møte med minoritetsbarn som er utsatt for incest og seksuelle overgrep og deres foreldre?*

1.3 Avgrensing og avklaring

Jeg har valgt å avgrense min oppgave ved å se på minoritetsbarn i Norge, der jeg å ser bort ifra forskning som ikke er gjeldene for den norske befolkning. Dette for å avgrense og konkretisere oppgaven.

Litteraturen bruker forskjellige betegnelser om seksuelle overgrep, derfor brukes det også i oppgaven.

1.4 Sosialfaglig relevans

Sosialt arbeid retter seg mot å tydeliggjør forhold i samfunnet som bidrar til ekskludering og marginalisering, og motvirke disse. Sosialt arbeid foregår på mange arenaer, så sosionomer må derfor forholde seg til mennesker i ulike livssituasjoner. Sosialarbeiderens jobb er å forebygge, løse eller redusere sosiale problemer (Berg, Ellingsen, Levin & kleppe, 2015, s. 19-21). De skal jobbe for at mennesker skal få en bedre livssituasjon i samarbeid med den eller de det gjelder (Ellingsen et al., 2015, s. 24). De kan jobbe innenfor helse og omsorgstjeneste, nav, barnevernet, i skoler, i flyktning- og innvandrervervaltningen og krisesenteret, for å nevne noen felt (Ellingsen et al., 2015, s. 22). Fordi vi i dag lever i et flerkulturelt samfunn, vil sosialarbeidere komme opp i situasjoner og møte på problemstillinger som kan være annerledes fra de en kan møte i arbeid med etnisk norske (Berg, 2015, s. 245).

I stor grad handler overgrepssaker i hjelpeapparatet om etnisk norske familier. Statistikken som omhandler overgrep i minoritetsfamilier, er mindre omfattende enn for etnisk norske familier. Det er ingen forskning som viser til at minoritetsbarn er mindre utsatt for seksuelle overgrep enn etnisk norske barn (Berggrav, 2015, s. 6). Jeg ser derfor på det som svært nyttig og relevant sosialfaglig kunnskap å ha fordi minoritetsfamilier er en utsatt gruppe vi som fremtidige sosionomer kommer til å møte på. Kunnskapen om minoritetsfamilier og minoritetsbarn vil hjelpe oss å møte dem på best mulig måte.

1.5 Begrepsavklaring

1.5.1 Minoritet

I dagligtale og forskning brukes begrepet «minoritetsfamilier» gjerne om personer (og deres barn) med opprinnelse i land utenfor Eruopa, Nord- Amerika og Australia/New Zeland, hovedsakelig land i Asia, Afrika og Midstøsten (Sommerfeldt, Hauge & Øverlien, 2014, s 15).

1.5.2 Seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep omfatter fysisk og/eller psykisk krenkelse av en persons seksuelle integritet. Det gjelder enhver seksuell handling utført mot noen som ikke gir, eller er i stand til å gi sitt samtykke, og hvor handlingen medfører subjektivt ubehag, smerte, frykt eller annen opplevelse av krenkelse. Et overgrep vil si at et menneske krenker et annet menneskes rettigheter (Bufdir, 2014).

1.5.3 Incest

Flere av Sentere mot incest og seksuelle overgrep (SMISO) tar utgangspunkt i Borchgrevink og Christies (1996) definisjon av incest, så jeg har derfor valgt å bruke den samme definisjonen.

«Incest er fysisk og psykisk krenkelse av barn og unges seksuelle integritet, begått av noen de står i et avhengighetsforhold til, skapt av nær sosial familietilknytning» (Borchgrevink & Christies, 1996, s. 15).

1.6. Oppgavens disposisjon

Videre i oppgaven vil jeg ta for meg valg av metode. Her presenteres også min søkestrategi og kildekritikk.

I kapittel 3 vil jeg ta for meg teori som er relevant for oppgaven. Jeg tar for meg FNs barnekonvensjon og ser nærmere på overgrep, og faktorer som kan være viktige å være bevist på i møte med minoritetsbarn. Videre ser jeg på barnevernsansattes kompetanse, overlevelsesstrategi og samtale med barn fra andre kulturbakgrunn.

I kapittel 4 vil problemstillingen bli drøftet. Jeg ønsker å se nærmere på utfordringer sosialarbeidere har i møte med minoritet barn som er utsatt for overgrep og deres familier. Avslutningsvis kommer jeg jeg til å oppsummere hva jeg min forskning har kommet frem til.

2.0. Metode

2.1. Valg av metode

Forforståelse er noe vi alle har, og i møte med andre mennesker er det viktig å ha et refleksivt forhold til den. En kommer seg ikke fri fra egen forforståelse fordi vi både har bevisste og ubevisste holdninger og oppfatninger. Før jeg valgte problemstillingen min trodde jeg at seksuelle overgrep sjelden oppstod i miljøer med minoritetsbefolkning. Nyhetsbildet viser lite til overgrep i minoritetsfamilier, men heller om vold i hjemmet som også har påvirket min forforståelse.

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap» (Dalland, 2013, s. 110). I denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av den kvalitative metoden. Den kvalitative metoden handler om å se sammenhenger mellom fenomener, den skal gå i dybden og hjelpe med å få et helhetsbilde av det en ønsker å undersøke (Dalland, 2017, s. 53).

2.2. Litteraturstudie

Oppgavens krav er litteraturstudie. Målet med litteraturstudie som forskningsmetode, er å få en bred forståelse og oversikt over problemstillingen og temaet som en ønsker å undersøke (Dalland, 2017, s. 207). I en litteraturstudie innhentes kunnskap knyttet opp til problemstillingen som er satt. Denne litteraturen finner en i forskjellige rapporter, artikler, forskningsstudier og relevante fagbøker. Det vil si at andre allerede har forsket på temaet og skrevet om det (Dalland, 2017, s. 207). Litteraturen som er funnet brukes i drøftingen, for så å belyse problemstillingen.

I oppgaven har jeg tatt i bruk bøker jeg har hatt i pensum i løpet av skoleåret, i sosialt arbeid, og andre relevante bøker som egnet seg for oppgaven. Det var lite av pensumet som var direkte rettet mot min problemstilling, men da jeg valgte å se på noen av begrepene i problemstillingen adskilt, ble det mer å hente fra pensumet. For å være mest mulig effektiv har jeg tatt i bruk stikkordregisteret bak i de forskjellige bøkene, eller innholdsfortegnelsen.

2.3. Søkestrategi

Et av kravene til bacheloroppgaven var å finne fire vitenskapelige artikler som skulle være til

hjelp med å besvare problemstillingen. Dette gjordet jeg ved at jeg anvendte søkemotorene “Oria”, “Idunn” og “Google Scholar”. Videre valgte jeg å benytte meg av søkeord jeg tenkte ville gi meg mange treff, slik at jeg hadde et større utvalg av artikler å velge mellom. De sentrale søkeordene jeg startet med var: «*seksuelle overgrep*», «*incest*», «*minoritetsfamilier*», «*barn*», «*minoritetsbarn*», «*identitet*», «*kultur*» og «*barnevern*» «*hjelpeapparatet*». Søkeordene ga mange treff og prosessen med å finne relevante vitenskapelige artikler ble lang. Det ble for mange artikler å lese gjennom og jeg tok derfor et valg om å prøve å konkretisere søket enda mer. Jeg begynte siden å kombinere sammen søkeordene jeg startet med, og satte inn andre søkeord. Jeg endte opp med å søke «*Seksuelle overgrep mot barn*», «*Seksuelle overgrep mot barn i minoritetsfamilier*», «*incest i minoritetsfamilier*», «*minoritetsfamilier og kultur*», «*Barneverns møte med minoritetsfamilier*», «*barnevern og seksuelle overgrep*», «*kultursensitivitet i barnevernet*», «*Overgrep i innvandrerfamilier*», «*Overgrep mot minoritetsbarn i Norge*», «*seksuelle overgrep i etnisk minoritetsgrupper i Norge*» mm. Dette gjordet at søkeresultatet ble innsnevret og gjort mer konkret.

For å finne aktuelle artikler ble det utarbeidet en del inklusjons- og eksklusjonskriterier. Jeg valgte å se på nyere forskning, med et søkelys på Norge i stedet for andre vestlige land og ikke-vestlige land. Jeg valgte å se på minoritetsfamilier og tok utgangspunkt i minoritetsbarn. Jeg søkte også på tidligere bachelor og master oppgaver som handlet om seksuelle overgrep mot barn, hvor jeg gikk gjennom oppgavene for å finne gode kilder jeg eventuelt kunne bruke i min oppgave. Jeg var nå på god vei, og hadde funnet artikler jeg fant passende.. I søkeprosessen brukte jeg også tid på å se gjennom referanselistene til de valgte artiklene. Der fant jeg mange spennende rapporter som gikk enda mer i dybden i den spesifikke tematikk. Dette gjentok jeg utover hele søkeprosessen.

Jeg søkte også på andre typer litteratur og tok i bruk andre type nettsider som Bufdir, SSB, SMIO- Oslo, Statens barnehus, Redd Barna, Regjeringen.no, NKVTS, FHI, FN- sambandet mm.

Svakheten ved å anvende denne metoden er at en ender opp med å velge ut informasjon og data som bekrefter egne antakelser, også kalt «Cherry-picking» (Øvem, 2020). Det er viktig at man reflekterer over ens egen forforståelse over temaet som er valgt. Å være bevisst på dette kan være til hjelp med å skille mellom egne synspunkter og meninger og vitenskapens verdier (Dalland, 2017, s. 59). Fordelen med denne metoden er at det ikke krever at en må ut i feltet å forske, undersøke og hente inn data selv. En tar i bruk forskning og litteratur som allerede er godt undersøkt og godkjent. I en tid der Covid19-viruset lammer samfunnet, har tilgang på

litteratur ikke vært like tilgjengelig, og dette har vært utfordrende for innsamling av teori til oppgaven.

2.4. Kildekritikk

For å finne ut om en kilde er troverdig eller ikke, er det viktig å være kritisk til de kildene som velges og benyttes i oppgaven. Kildekritikk skal hjelpe med å sikre at kunnskapen som innhentes og anvendes i oppgaven er relevant (Dalland, 2017, s. 152). Det handler også om hvordan en vurderer og karakteriserer litteraturen og kildene som anvendes i teksten (Dalland, 2017, s. 158).

I oppgaven har jeg brukt en del vitenskapelige artikler og fagbøker. Av det som ble funnet, var det en del elementer som var relevant i forhold til problemstillingen min. Mye av det som jeg har funnet mest relevant for problemstillingen har jeg funnet i de vitenskapelige artiklene, samt rapporter fra Redd barna, Regjeringen, RVTS med flere. Ikke alle artiklene omfattet problemstillingen min i sin helhet, men hadde viktige elementer som kunne flettes inn i oppgaven. Til tross for at jeg har forsøkt å se på den utvalgte litteraturen i sin helhet, kan en kritikk være at jeg kan ha plukket ut det som passet med i min oppgave, og tar det ut av den helhetlige sammenheng som den tilhører.

3.0. Teori og litteratur

3.1.FNs barnekonvensjon

FNs Barnekonvensjon av 1989, fastslår alle barns rett til liv, utvikling og beskyttelse. Konvensjonen slår fast at alle mennesker under 18 år omfattes som barn. I 2003 ble barnekonvensjonen en del av norsk lov (FN- Sambandet, 2019). Dette tilsvarer at konvensjonens forpliktelser settes på lik linje med Norges lover. I artikkel 19 og 34 i Barnekonvensjonen står det at staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse, utnyttelse samt beskytte barnet mot alle former for seksuell utnyttning og seksuelt misbruk fra foreldre eller andre omsorgspersoner (Barneombudet, u.d).

Andre artikler som gjør seg gjeldene i denne sammenhengen er artikkel 2, som handler om beskyttelse mot enhver form for diskriminering og sikre barnets rettigheter uten diskriminering (Barneombudet, u.å.). Artikkel 3-1a handler om at barnets beste skal være i fokus ved alle handlinger som berører barn. Artikkel 36 handler om vern mot utnyttning (Barneombudet, u.å.). Det er viktig at vi som kan jobbe med barn setter oss inn i lovene og handler ut ifra barnets beste. Barnets stemme er viktig og skal bli hørt.

3.1.2. Beskyttelsesrett

Selv om det er foreldre som i utgangspunktet som har hovedansvaret for barns oppvekst og omsorg, skal barnevernet sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, jf. barnevernloven § 1-1. Dersom et barn blir utsatt for vold eller andre former for omsorgssvikt i hjemmet, har barnevernstjenesten rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon og iverksette de tiltak som er nødvendig for å bedre barnets omsorgssituasjon (Bufdir, 2015).

Den norske myndigheten har ansvar å sørge for at menneskerettighetene til innbyggerne blir overholdt. De har plikt til å forebygge og forhindre at innbyggerne bryter hverandres menneskerettigheter. Beskyttelsesplikten er ekstra sterk overfor sårbare grupper som barn, eldre, funksjonshemmede og minoriteter (FN- sambandet, u.d). en ordning som barnevernet, kan være med på å beskytte barn og ivareta barnas rettigheter. Barnevernet skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får hjelp og omsorg til rett tid, og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstkår (Bufdir, 2015).

I barnevernet skal en både kontrollere at det ikke har skjedd eller fortsatt skjer overgrep, samtidig som at en skal gi hjelp for barnet og familien. Kontrollfunksjonen har som hensikt å sikre at hjelp gis til de som trenger det, og samtidig sikre at hjelpen bidrar til å avhjelpe en vanskelig livssituasjon. (Levin, 2016, s. 40). Sosialarbeidere har makt gjennom sitt samfunnsmandat. Levin (2016, s. 42) skriver at Max Weber definerer makt som «mulighet til å få gjennom sitt syn eller vilje, selv om ens syn eller vilje møter motstand» (Levin, 2016, s. 42). Makt kan føre til at relasjonen mellom sosialarbeider og bruker blir asymmetrisk. Hjelp og kontroll kan forsterke det asymmetriske maktforholdet mellom sosialarbeider og bruker (Levin, 2016 s. 42).

3.2 Seksuelle overgrep mot barn

Norsk helseinformatikk definerer seksuelle overgrep som forhold hvor barn og unge blir dratt med på seksuelle handlinger de verken er modne til, forstår eller samtykker til. Individet som forgriper seg mot barnet utnytter barnets avhengighet og egen maktposisjon. Overgrep er ulovlig og bryter med sosiale tabuer i familier og sosialt miljø (Norsk helseinformatikk, 2020).

Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO) Oslo, sin definisjon av incest er at det er seksuelle overgrep som er begått av en person barnet har et tillitsforhold til. Overgriper kan være alt fra foreldre, søsken, eller andre familiemedlemmer. Det kan også være andre barn, en nabo, prest, lærer, eller andre barnet har et tillitsforhold til (Talsethagen, 2005, s. 350).

Seksuelle overgrep mot barn, uansett grad, er en straffbar handling. Ifølge straffeloven er den seksuelle lavalderen 16 år, og det er straffeskjerpene hvis den som utsettes for overgrep er under 14 år (Gamst, 2017, s. 105). Det bryter også med FNs barnekonvensjon om barns rett til trygghet. Både trusler fra overgriperen og det å be barnet holde på hemmeligheten, er viktige faktorer som forhindrer barn i å fortelle det videre. Konsekvensene av dette, kan medføre i at overgrepene varer i flere år (Gamst, 2017, s. 105).

I artikkelen «Går det ikke snart over? Senvirkninger etter incest» fortelle forfatterne at incestutsatte barn utsettes for overgrep 24 timer i døgnet hver dag. Ikke fordi overgrepet skjer kontinuerlig, men fordi barnet aldri vet om eller når det vil skje igjen (Pretorius & Talsethagen, 2005, s. 376).

3.2.1 Statistikk og omfang

Mer enn 1 av 5 norske kvinner oppgir å ha blitt utsatt for en form for seksuelt overgrep før fylte 18 år. Blant menn opplevde en betydelig mindre andel, nesten 1 av 10, å bli utsatt for

seksuelle overgrep i barndommen. 12 % av kvinnene og 5 % av mennene oppgir å ha vært utsatt for andre seksuelle overgrep før de fylte 18 år. Det er snakk om uønskede seksuell kontakt hvor personen ikke kunne samtykke eller stoppe det, eksempelvis tvunget beføling eller andre former for seksuelle krenkelser (Bufdir, 2015). 1 av 3 av de som hadde blitt utsatt for voldtekt før de fylte 18 år, rapporterte også å ha blitt utsatt for voldtekt som voksen (Bufdir, 2015).

I 2009 var det kun fem norskfødte barn med innvandrerforeldre som fikk hjelp av barnevernet med seksuelle overgrep som oppgitt grunn for tiltak. I 2012 var tallet 12, de utgjorde snaut tre prosent av alle barn med tiltak som følge av seksuelle overgrep eller incest (Kalve & Dyrhaug, 2015, s. 44).

Årsmeldingen fra Statens barnehus Oslo viser at av 234 sakene som handlet om seksuelle overgrep hadde 75% av barna foreldre med norsk bakgrunn, og de resterende 25% var barn med foreldre med annen landbakgrunn enn Norge. «Annen landbakgrunn» er alle andre nasjonaliteter enn norsk (Pettersen, 2014 s. 6). Ansatte på barnehuset melder likevel om en «opplevelse av» at barn med ikke-vestlig bakgrunn utgjør en svært liten andel av overgrepsutsatte barn med annen landbakgrunn (Berggrav, 2015, s. 20).

Avdekkingsstallene blant overgrepsutsatte etnisk norske barn er lave. Men hvis det er liten grunn til å anta at minoritetsbarn er mindre utsatte for seksuelle overgrep enn etnisk norske, vekker disse tallene stor bekymring (Berggrav, 2015, s. 10).

Seksuelle overgrep mot barn og unge blir som regel ikke anmeldt. En av fire oppgir at de ikke har fortalt om overgrep som de har blitt utsatt for til noen (Thoresen & Hjemdal 2014, s. 112). Å holde overgrep hemmelig er et stort problem, som kan være den mest omfattende grunnen bak så få rapporteringer (Statens barnehus, u.å.).

3.2.2. Mangel på kunnskap

En del saksbehandlere forteller at de ikke har nok kunnskap om incest, og lite mulighet for å gå på kurs for å øke denne kompetansen (Talsethagen, 2005, s. 352). Barnevernsansatte som ble intervjuet i rapporten til Berggrav (2015) beskrev seksuelle overgrepssaker som noen av de aller vanskeligste sakene å jobbe med. De opplevde manglende kompetanse (Berggrav, 2015, s. 7). Talsethagen (2005) skriver at det er stort behov for åpenhet, bevissthet kompetanseheving i forhold til denne tematikken i barnevernet (Talsethagen, 2005, s. 358). Det må sikres ressurser til kompetanseheving for alle saksbehandlere i barnevernstjenesten (Talsethagen, 2005, s. 358). Kompleksiteten i overgrapsaker i minoritetsfamilier krever mer

kunnskap og ikke bare om utbredelsen og særtrekk ved overgrepene. Det er viktig å være observant på hvordan de forstås, legitimeres og forklares i ulike familiekontekster (Berggrav, 2015 s. 39).

3. 2.3 Overlevelsesstrategier hos barnevernsatte

I barnefaglige miljøer kan en vesentlig grunn for å unngå å involvere seg ved mistanke om at et barn utsettes for overgrep, være ubehaget. Saker som dette er komplekse. Selv om temaet er tydelig definert i vår bevissthet, er det smertefull kunnskap (Gamst, 2017, s. 28).

Kari Killèn (2012, s. 66) skriver at ansatte i barnevernet verger seg ofte å ta realiteten inn over seg og prioriterer høyest å ta vare på en selv (Killèn, 2012, s. 66). Hun forteller at det er viktig å erkjenne hvordan arbeidet med omsorgssvikt påvirker en følelsesmessig (Killèn, 2012, s. 68). En anvender en rekke mekanismer og overlevelsesstrategier som både kan prege og belaste våre vurderinger, holdninger og handlinger på et irrasjonelt vis (Killèn, 2012, s. 68). Hun presenterer ulike overlevelsesstrategier for de ansatte: overidentifisering, bagatellisering, problemforflytning, projisering av utilstrekkelighet, introjisering og handlingslammelse eller uhensiktsmessig aktivitet, distansering og ansvarsfraskrivelse, reduksjon av kompleksiteten, normtenkning, rolleforvirring og rollebytte (Killèn, 2012, s. 69). For å oppsummere kort bruker de ansatte i barnevernstjenesten overlevelsesstrategier for å komme seg gjennom overgrepssaker og beskytte seg selv mot den vonde virkeligheten.

3.4. Kulturens betydning i forståelsen av utfordringene

Kultur kan defineres på mange måter, det kan betraktes som måter å oppfatte virkeligheten på og påvirker verdier normer og handlemåter (Neumayer, Meyer & Sveaass, 2008, s. 4). Kultur er gjerne felles for mennesker i et samfunn og overføres fra en generasjon til neste. Det er tillært og samfunnskapt, det skaper likheter og forskjeller samtidig som det gjør mennesker i stand til å kommunisere med hverandre (Rugkåsa, Ylvisaker & Eide, 2017 s. 26-27). Kultur er ikke noe vi har, men noe vi forholder oss til og som påvirker oss (Gamst, 2017, s. 110).

Som sosionomer vil vi møte på flere barn med annet etnisitet, tradisjoner, fra andre kulturer og flerspråklighet (Gamst, 2017, s. 110). I rapporten til Redd Barna forteller Berggrav (2015, s. 7) at i sakene som handler om seksuelle overgrep mot barn, er kulturell variasjon viktig å ta hensyn til. Videre skriver hun at det er viktig å håndtere det som kan være forskjellig og sette sammen tiltak etter barnas og familiens behov (Berggrav, 2015, s. 7). Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (BLD) sin strategi *Barndommen kommer ikke i*

reprise peker på at kultur og religion kan brukes for å legitimere taushet rundt seksuelle overgrep. Flere føler en sterk lojalitet til egen familie og nærmiljø. Dette kan være hinder for at barn åpner seg om overgrep (BLD, 2014, s. 62). Det skal understrekes at det er mye som skiller minoritetsfamilier. Det er ikke er en homogen gruppe verken språklig, religiøst, etnisk, kulturelt eller sosioøkonomisk (Berggrav, 2015, s. 16).

3.4.1 Kulturelle forskjeller

Silje Berggrav (2015) er en av få i Norge som har tatt for seg tematikken seksuelle overgrep mot barn i minoritetsfamilier og har skrevet en rapport om det. Rapportens hensikt er å sette søkelys på problematikken. Hovedmålet er å øke kunnskapen om hvordan de som jobber i hjelpeapparatet kan gi bedre støtte og omsorg til minoritetsbarn utsatt for seksuelle overgrep (Berggrav, 2015, s. 3). Rapporten forteller om noen særskilte faktorer som skiller seg ut fra majoriteten, som kan være avgjørende for om minoritetsbarn bestemmer seg for å søke hjelp (Berggrav, 2015, s. 39). Hun beskriver dem som indre og ytre faktorer. Ved indre faktorer ser man på det særskilte innenfor minoritetsfamilier eller miljøer, og ytre faktorer ser man på spesielle trekk ved hjelpeapparater som kan gjøre det vanskeligere å avdekke og forebygge overgrep i minoritetsfamilier.

I Redd barna rapporten forteller Berggrav (2015) at skam, frykt for ikke å bli trodd på og frykt for at dramatiske ting skal skje, er faktorer som er lik enten barnet har majoritets eller minoritetsbakgrunn. Allikevel ser det ut til å være faktorer hos minoritetsbarn som skiller seg fra majoritetsbarn, og som kan være avgjørende for om minoritetsbarn bestemmer seg for å søke hjelp (Berggrav, 2015, s. 39).

Noen av de faktorene kan handle om særtrekk ved kulturer eller familier selv, som mangel på åpenhet rundt det som handler om kropp og seksualitet. Gammeldagse familieverdier, ære, og et undertrykkende kvinnesyn kan være trekk som skiller seg ut. Det samme gjelder trusler om vold og utstøting av familie og eller nærmiljø, som for noen, er helt reelle (Berggrav, 2015, s. 39).

Å definere og erkjenne seksuelle overgrep kan for enkelte minoriteter være en stor utfordring. Det kan være flere språk hos mennesker med minoritetsbakgrunn som kan mangle et godt nok vokabular/definisjon for å beskrive seksuelle overgrep. Mangel på forståelse for hva som utgjør et seksuelt overgrep, kan være mangel fullt i flere kulturer (Berggrav, 2015, s. 27-28).

3.4.2 frykt for barnevernet

Barnevernet er avhengig av tillit og legitimitet i befolkningen for å realisere sine målsettinger (Fylkesnes, Iversen, Bjørknes & Nygren, 2015, s. 94). Representasjoner og følelser er kunnskap brukere bringer med seg i møte med barnevernene, som er av betydning for fortolkning og vurdering av opplevelsen av møtet (Fylkesnes et al., 2015, s. 82).

I rapporten *Myter og realiteter- Innvandreres møter med barnevernet* fortelles det at barnevernstjenestene, i deres studie, erfarte at minoritetsforeldre har stor frykt for barnevernstjenesten. En del minoritetsfamilier har lite eller ingen kunnskap om barnevernet før de kommer i kontakt med tjenesten selv. De frykter at barnevernet vil ta fra dem deres barn. Det pekes også på at frykten for myndighetene kan stamme fra tidligere negative erfaringer i hjemlandet (Berg et al., 2017, s.68). Videre forteller de at media, nettverk og tolker bidrar til skepsis og redsel for barnevernet (Berg et al., 2017, s. 70). Hjermann (2012, s.12) skriver i sin rapport at manglende forståelse av barnevernets oppgaver i etniske minoritetsfamilier fører til at barn som opplever vanskeligheter står i fare for ikke å få det tilbudet de har krav på fra barnevernet (Hjermann, 2012, s. 12).

3.4.3 Kulturkompetanse og kultursensitivitet

Kultursensitivitet handler om hvordan en på bakgrunn av kulturell kunnskap, skal kunne kommunisere og samhandle med brukere med annen kulturell bakgrunn (Rugkåsa, 2018, s. 180). Å ta hensyn til kulturelle forskjeller går inn under helhetssynet innenfor sosialt arbeid. Det er ett av elementene som er viktigst for å få en helhetlig forståelse og tilnærming til menneskers liv (Rugkåsas, 2018, s. 184).

Hjelpeapparatet er noe som skal være like tilgjengelig for alle, og individuelt tilrettelagt. Det skal også være bevissthet om hvilke mennesker som kan være i en særlig sårbar situasjon. Å ha kunnskap og sensitivitet overfor minoritetsfamiliers livsvilkår når hjelpetiltak skal settes, er derfor en viktig faktor for å tilrettelegge likeverdige tjenester (Berggrav, 2015, s. 64).

En kulturkompetent sosionom må være bevisst på hvordan sin egen bakgrunn, kultur og livsvilkår påvirker eget livssyn og verdiprioritering. Det krever også bevissthet rundt de dominerende samfunnsverdiene som er med på å definere det politisk korrekte fagsynet. Dette igjen påvirker og preger sosionomens faglige vurderinger og valg ved tiltak (Bø, 2010, s. 228).

4.0. Drøfting

Hvilke utfordringer står sosial arbeidere ovenfor i møte med minoritetsbarn som er utsatt for incest og seksuelle overgrep og deres familie?

Jeg vil nå drøfte utfordringer som sosialarbeidere kan møte på, i møte med minoritetsbarn som er utsatt for incest og seksuelle overgrep. Fokuset vil være på hva som gjør overgrepssaker i minoritetsfamilier annerledes enn fra majoriteten. Jeg vil også se på noen faktorer som kan påvirke barnevernsansattes møte med minoritetsbarn utsatt for overgrep, på en god måte.

4.1. Rett til beskyttelse

Barnekonvensjonen er den første internasjonale menneskerettighetskonvensjonen som skal gi barn en spesiell juridisk status. Det legges vekt på at alle barn har menneskerettigheter og krav på spesiell beskyttelse. I 2003 ble barnekonvensjonen en del av norsk lov.

Konvensjonens forpliktelser settes på lik linje med Norges lover (FN- sambandet, 2019). Til tross for at seksuelle overgrep og incest er straffbare handlinger, opplever fremdeles en god del barn å leve under disse forholdene (Bufdir, 2017). Etterforskning i overgrepssaker kan ta svært langt tid. Det kan ta langt tid å få gjennomført dommeravhør med barnet, og andre ganger tar det langt tid før den mistenkte i saken blir avhørt. Ofte tar også selve etterforskningen av overgrepssakene langt tid (Hjermann, 2012, s. 19). Incestutsatte barn utsettes for overgrep 24 timer i døgnet hver dag etter det første overgrep, fordi barnet aldri vet når det vil skje igjen (Pretorius & Talsethagen, 2005, s. 376). En stor faktor som kan hindre at barn ikke får den hjelpen de har rett på, er at overgrepssaker henlegges når det ikke finnes tilstrekkelig med bevis. Få blir dømt for overgrep, og der barnevernsansatte bruker mye tid og krefter på å jobbe med slike saker, kan de lett henlegges grunnet bevisets stilling (Talsethagen, 2005, s. 353). Overgrep kan ofte ta flere år før det blir avdekket som gjør det vanskelig å finne bevis. Omfattende bevis er nødvendig og avgjørende for at en uskyldig person ikke skal bli dømt. Barnevernet skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får hjelp og omsorg til rett tid, og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstkår (Bufdir, 2015).

Ansatte i barnevernet har makt til å henlegge saker. I rapporten *Barnevernets henleggelse av meldinger som omhandler vold og seksuelle overgrep* sies det at barnevernet henlegger 21% av meldinger som omhandler seksuelle overgrep. Tallet fra barnevernet baseres på 431 meldinger, hvor 92 ble henlagt. Av de 92 henlagte, omfattet 13 % seksuelle overgrep mot

barn (Kjær & Mossige, 2013). Hva skjer når den makten som skal brukes til å verne og hjelpe barnet isteden brukes for å verne seg selv fra en sak som potensielt er svært ressurs- og tidskrevende og har en høy sannsynlighet for henleggelse? Med makt kommer ansvar. Som barnevernsansatt skal barnets beste komme først jfr. barneloven § 48, selv om en sak kan bli krevende og vanskelig. Killèn (2012) forteller at ansatte i barnevernstjenesten kan føle på en begrensning faglig sett, hvor ens kunnskap ikke strekker til, og en ønsker å unngå situasjonen (Killèn, 2012, s. 74). I stedet for å se på det som faglig utfordring har man lett til å forholde seg til det som ens personlige problem. Dette kan føre til at flere verger seg for å ta handlingsvalg (Killèn, 2012, s.74).

Mange saker som henlegges blir henlagt med en god grunn. I barnevernet snakker man om minsteinngrepsprinsipp. Dette prinsippet er en av 3 prinsipper som er fundamentale for barnevernet (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 27). Jeg kommer ikke til å gå mer inn på de to siste prinsippene i dette avsnittet, grunnet at det ikke står sentralt i det som drøftes nå. Ansatte må følge lover og regler, men med slike åpne bestemmelser som minsteinngrepsprinsippet overlates mye av bestemmelsen til barnevernet og barnevernsansatte skjønner om hvilke tiltak som skal settes i verk (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 95). Minsteinngrepsprinsippet går ut på at barnevernstjenesten ikke skal sette inn mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 30). Ansatte i barnevernet skal gjennom deres utdanning tilegne seg kompetanse som skal hjelpe dem å ta gode avgjørelser vedrørende om en sak skal henleggelse eller tas med videre.

Talsethagen (2005, s. 357) forteller at det imidlertid er sjeldent at meldingene til barnevernet har klare overgrepstanker, og at problemene ofte går under andre navn eller merkelapper. Dette er en faktor som kan gjøre det vanskeligere for barnevernsansatte å sette inn tiltak som kan beskytte barnet på best mulig måte (Talsethagen, 2005, s. 353). I tillegg til dette er barnevernet avhengig av at noen melder fra til dem hvis de skal vite om et barn har det vanskelig (Talsethagen, 2005, s. 353). Som lærer, lege eller andre yrkesutøvere er man pliktet å melde ifra ved bekymring for barnets fysiske eller psykiske helse (Bufdir, 2015). Hvis det ikke rapporteres får ikke barnevernet mulighet til å utøve den hjelpen de pliktes å utøve overfor barn som har behov for beskyttelse. Det er et partnerskap som krever handling på begge sider.

4.2. Mangel på kunnskap og kompetanse

De som henvender seg til sosialarbeidere forventer at sosialarbeidere som kommer dem i møte, har kunnskap og kompetanse i feltet de jobber innenfor, enten det er ved familievernkontoret eller barnevernet. Kompetanse skal gjøre oss sikker til å ta ansvar for den jobben som gjøres (Kleppe, 2015, s. 139). Det handler om å kunne handle på måter som ses på som akseptable i den gitte situasjonen (Kleppe, 2015, s.139).

Hjelpeapparatet er noe som skal være like tilgjengelig for alle. Det skal også være bevissthet om hvilke mennesker som kan være i en særlig sårbar situasjon. Å ha kunnskap og sensitivitet overfor minoritetsfamiliers livsvilkår når hjelpetiltak skal settes er derfor en viktig faktor for å tilrettelegge likeverdige tjenester (Berggrav, 2015, s. 64). Bruk av tolk er også et viktig redskap for tilrettelegging av likeverdige tjenester. Tolkens funksjon er å gjengi det den voksne og det barnet sier, samt skal tolken også være upartisk (Gamst, 2017, s. 114). En del barnevernsarbeidere sliter med å finne ut av hvor stor betydning kultur har. Betydningen av kultur blir enten overprioritert eller underprioritert (Berg & Paulsen et al, 2017, s. 19).

Kultursensitivitet handler om å kunne registrere og forstå forskjellighet, og samtidig være mottakelig for andre menneskers kultur, deres verdiprioriteringer og holdninger (Bø, 2010, s. 228). Å erkjenne egen bakgrunn og ha bevissthet om egne kulturelle briller, er med på å øke kunnskapen om ens egen kultur og hjelper derfor med forståelsen av andres kulturer (Qureshi, 2005, s. 269). Kultursensitivitet er en metode som åpner for spørsmål med utgangspunkt i vesentligste forskjeller og likheter. Det handler også om å både stille spørsmål og skille mellom det kulturspesifikke, det allmenne og det unike (Qureshi, 2005, s. 270).

Kulturkompetanse kan tilby sosialarbeidere en ramme for å forstå, kommunisere og samhandle effektivt med andre mennesker til tross for kultur. Det kan også bidra med å dekke et behov for å forstå relasjoner mellom kulturell majoritet og minoritet (Rugkåsa et al., 2017, s. 80).

Er det å legge for mye vekt på kultur og kulturkompetanse egentlig positivt for de minoritets barn og deres familier?

Rugkåsa (2018) peker på at begge disse begrepene reflekterer forestillinger om at det å tilegne seg kunnskap om andres kulturelle verdier og normer, vil hjelpe med utvikling av ferdigheter for å bedre arbeide med brukere med en annen kulturell bakgrunn (Rugkåsa, 2018).

Kulturkompetanse blir beskrevet som et tveegget sverd fordi det både har negative og positive sider ved seg (Rugkåsa et al., 2017, s. 78). På den positive siden kan den hjelpe med å bedre kompetansen, på den negative siden kan den føre til diskriminering og stigmatisering (Rugkåsa et al., 2017 s. 78). Troen om at man har kompetanse på andre mennesker kan føre til at de ikke oppfattes som mennesker som har individuelle særtrekk og behov. De blir i stede sett på som representanter for en kulturell kategori (Rugkåsa et al., 2017, s. 80). Å ha kulturkompetanse gjør deg ikke automatisk i stand til å handle rett. En kan tro at en har forstått en bruker grunnet kunnskapen som er tillært tidligere, og glemmer å se individet for hvem de faktisk er (Rugkåsa et al., 2017 s. 80-81). Kultur kan ikke ses på som noe statisk for konsekvensene kan være at en ser minoritetsfamilier som et produkt av sin kultur (Berg et al., 2017, s. 19).

Å ha kulturkompetanse og være kultursensitiv, kan være med på å gjøre møte med hjelpeapparatet enklere for minoritetsbarn. Det er viktig å være reflekter over egne forestillinger om minoriteter. Barnet og familien kan bli usynliggjort når kultur og opprinnelse får størst fokus. Dette kan bidra til å skape generaliserte bilder og fordommer (Berg et al., 2017, s. 77). Minoritetsfamilier er ikke en homogen gruppe verken språklig, religiøs, etnisk, kulturelt eller sosioøkonomisk (Berggrav, 2015, s. 16). Derfor er det viktig å ikke se på bruker som en representant for en gruppe, men heller lære å kjenne brukeren som et eget individ. (Qureshi, 2005, s. 271).

Et annen faktor som også kan være viktig å se på når en snakker om utfordringer sosialarbeidere kan møte på i arbeid med minoritetsbarn utsatt for seksuelle overgrep, er mistillit til barnevernstjenesten. Mangel på kunnskap om tjenesten og møte med et fremmed system understrekes som en grunn for frykt for barnevernet. Det pekes på at en konsekvensene av manglende kunnskap om tjenesten, kan føre til tilbaketrekkning av å ta kontakt og avvisning av hjelpetilbud (Berg et al., 2017, s. 69). Mistillit kan igjen føre til at mange sårbare minoritetsbarn ikke får den hjelpen de har krav på. Et enkelt søk på nettet om frykt for barnevernet gir mange resultater. Det er et kjent fenomen som lenge har gjort det utfordrende for minoriteter å stole på barnevernstjenesten.

Ikke bare hindrer frykten barn fra å få den beskyttelsen de trenger, men det hindrer barnevernet i å gjøre den jobben de er satt til å gjøre. De som lider mest ved den manglende kunnskapen og frykten for barnevernet er det uskyldige barnet. Hjermand (2012) skriver at det er behov for en styrking av barnevernets innsats for å nå fram til minoritetsfamilier og for å skape tillit til barnevernstjenesten i etniske minoritetsfamilier (Hjermand, 2012, s. 12).

4.3. Hvis du ikke spør, klarer jeg ikke å fortelle

Seksuelle overgrep gjør ikke forskjell på om en person heter Kari, eller Rawda. En kan argumenter at seksuelle overgrep er universelt, grunnet at det kan skje i alle kulturer, med alle kjønn og i alle aldre (Statens barnehus, u.å). Kunnskap om seksuelle overgrep mot barn er nødvendig å ha for å kunne hjelpe et barn som er utsatt på best mulig måte. Det er ingen forskning i Norge som tilsier at overgrep er et større problem i minoritetsfamilier (Berggrav, 2015 s. 62).

Hvor mye vekt skal det legges på kulturelle spørsmål? Burdet ikke generell kunnskap om overgrep mot barn egentlig være nok?

Det virket å være et skille i oppfatningen om at overgrepssaker i minoritetsfamilier er forskjellig fra majoriteten, og om det i det hele tatt var behov for noe mer kompetanse eller annen tilnærming (Berggrav, 2015 s. 65). De som i liten grad hadde håndtert seksuelle overgrepssaker i minoritetsfamilier av de ansatte i barnevernet, mente at sakene fra minoritetsfamilier ikke skilte seg særlig ut fra majoriteten. Det pekes på at den offentlige målsetningen er å sikre at hele befolkningen får tilgang på likeverdige tjenester, uansett etnisitet (Berggrav, 2015 s. 66).

På den andre siden mente intervjuobjektene fra spesialiserte hjelpetjenester som hadde håndtert flere saker med minoritetsfamilier, at det var en del faktorer som gjorde sakene annerledes (Berggrav, 2015 s. 65). Hjelpesystemet er noe som skal være tilgjengelig for alle innbyggere. Det skal være individuelt tilrettelagt med bevissthet på hvilke mennesker som kan være i en særlig sårbar gruppe. For å kunne få dette til må de ansatte i hjelpesystemet, som møter disse menneskene i sårbare situasjonen, ha kunnskap om og samtidig være sensitiv overfor minoritetsfamiliers livsvilkår når hjelpetiltak skal settes inn (Berggrav, 2015 s. 66).

Berggrav (2015) ser i sin rapport på noen faktorer som kan være viktig å ha en forståelse av i møte med minoritetsbarn utsatt for seksuelle overgrep, og som skiller seg ut fra majoriteten (Berggrav, 2015, s. 37).

I møte med familier med annen kulturell bakgrunn kan det være greit å være bevisst over hvordan kultur og religiøse spørsmål kan være viktig og av stor betydning for enkelte (Berggrav, 2015, s. 37). Hun forteller i sin rapport at det var flere av hennes informanter som belyste et problem om manglende forståelse av kulturelle og religiøse spørsmål (Berggrav,

2015, s. 37). Et av faktorene som nevnes er språk. At et barn ikke har språket til å forklare hva som har skjedd eller skjer med dem kan hindre dem i å fortelle. En del minoritetspråk mangler passende vokabular for å beskrive et overgrep. Det blir også et problem når barn ikke kan snakke med foreldrene sine om spørsmål rundt kropp og seksualitet. I den norske kulturen oppfordres foreldre til å snakke med barna om kropp og seksualitet, men det samme gjelder kanskje ikke i alle minoritetsfamilier. Manglende kunnskap kan få utsatte barn til å tro at det som skjer dem er normalt (Berggrav, 2015 s. 28). Det pekes også på at manglende kunnskap kan være ekstra sårbart for jenter. Et undertrykkende kvinnesyn hvor kvinnens seksualitet kontrolleres og menn er de som sitter med denne kontrollen, gjør jenter mye mer sårbare og utsatt for overgrep (Berggrav, 2015 s. 29).

Andre faktorer som tas opp er at det som igjen kan være annerledes og som skiller minoritetsgruppen fra majoriteten er tema som ære, vanære og skam. I familier hvor det legges stor vekt på ære og jomfrukrav, kan det skape et hinder for offeret å stå frem og fortelle om overgrep, ettersom at det kan bringe skam over en selv og familien. Flere i fagmiljøet pekte på at når seksuelle overgrep ikke er et tema som diskuteres innad i minoritetsmiljøene, blir barrierene også høye for å melde fra og ta imot hjelpetjenester (Berggrav, 2015 s. 35).

Frykt for sanksjoner fra familie og nærmiljø kan prege mange barn. Et vanligere og svært utfordrende dilemma for hjelpeapparatet er at barna kan miste hele familien sin hvis de står fram. Flere av de som ble intervjuet i kartleggingen mener at et betydningsfull hinder for rapportering er at minoritetsbarn som er utsatt for overgrep, frykter ikke bare å ikke bli trodd, men også for å bli anklaget for selv å ha skylden. Det trekkes også frem at dårlig støtte fra omsorgspersoner bidrar til å gjøre avdekking vanskelig. Mistillit til hjelpeapparater og frykt for at flere får vite om overgrepet, hindrer oppsøking av hjelp (Berggrav, 2015 s. 31). Dette er noen av de særskilte faktorene som Berggrav (2015) beskriver i sin rapport kan være med på å gjøre det vanskeligere for minoritetsbarn og deres familie å ta kontakt med hjelpeapparatet.

Selv om det er lite forskning i Norge som tyder på at seksuelle overgrep er et større problem i minoritetsfamilier, er det også lite grunn til å anta at minoritetsbarn er mindre utsatt for seksuelle overgrep enn norske barn (Berggrav, 2015, s. 3). Tallene på overgrep i minoritetsfamilier er betydelig mye lavere enn for etnisk norske familier (Berggrav, 2015, s. 6). Eriksen og Sajjad (2016) definerer minoriteter som «en gruppe mennesker som er i mindretall i et storsamfunn og som er politisk relativt avmektig» (Eriksen & Sajjad, 2016, s. 77). Ved bruk av denne definisjonen kan en si at minoriteter er en sårbar gruppe i samfunnet. Det blir da viktig å sikre minoritetsbarn og familier likeverdig tilgang på tjenestetilbud. Dette

krever en balanse mellom å kunne gi lik behandling, samtidig som at familienes egenart og deres unike livshistorier blir tatt vare på (Berggrav, 2015 s. 66).

4.3. Barnevernsansatte overlevelsesstrategier

Mange barnevernsansatte mener overgrepssaker er noen av de tøffeste sakene å jobbe med (Talsethagen, 2005, s. 350). Enkelte opplever også at egen kompetanse blir mangelfull (Berggrav, 2015 s. 7). Talsethagen (2005) skriver at det er et stort behov for åpenhet, bevissthet og kompetanseheving i forhold til denne tematikken i barnevernet (Talsethagen, 2005, s. 350).

Studie av barnevernets saksbehandling viser at det i barnevernet er liten tradisjon for å snakke med barn. Omsorgssituasjon til barnet avklares først og fremst gjennom å forholde seg til foreldrene. Når de opplever å ikke kunne hjelpe barnet gjennom foreldrene, er det først da de lar barnet komme i fokus (Gamst, 2017, s. 27). Kari Killén (2012) presenterer forskjellige overlevelsesstrategier som barnevernsansatte benytter seg av i møte med barn utsatt for omsorgssvikt. Overlevelsesstrategiene kan både prege, belaste vurderinger, holdninger og handlingene våre på irrasjonelt vis (Killèn, 2012, s. 68).

Overidentifisering er av de hyppigste anvendte mekanismer som praktikere bruker for å beskytte seg selv. Det blir en form for projeksjon. En tillegger foreldrene egne følelser, egenskaper og holdninger i stedet for å se situasjonen slik den faktisk er. En kan i tillegg velge å se bort fra de negative sidene til foreldrene. Å ikke forholde seg til realiteten hindrer en i å gripe inn når det er nødvendig og fører til at barnet ikke blir sett. Overidentifisering blir en belastning for barnet (Killèn, 2012, s. 69-71).

Overidentifisering av forleder kan lett føre til at en bagatelliserer at barnet er i fare. En distanserer seg fra barnets angst, lidelser og ensomhet ved å se på det positive og minimalisere det negative. Dette fører til at i en i lange perioder kan tro at det går bra mens barnet lider. En blir med på at barnet benekter problemene, med tro på at en beskytter barnet når man egentlig kanskje prøver å beskytte seg selv mot å oppleve barnets smerte (Killèn, 2009, s. 72).

En sterk tro på å bruke spesielle modeller kan føre til en reduserer kompleksiteten av en situasjon. Bruker formes slik at han/hun passer inn i modell. Om ikke brukeren responderer på behandlingsmodellen, er det brukeren virkelighet som ikke passer, og ikke

behandlingsmodellen. En avgrenset modell hjelper oss med å forenkle problemet, men modeller hjelper kanskje ikke brukeren (Killèn, 2009, s. 76).

Hadde det vært slik at hvis barnevernsansatte hadde hatt høyere kompetanse rundt temaer som overgrep, hadde de kanskje vært mer komfortable i møte med problematikken? Kanskje det da ikke hadde vært nødvendig å ty til overlevelsesstrategiene som ofte brukes for å kompensere med manglede kunnskap eller for å beskytte en selv fra den vonde realiteten barnet lever under. En ser uansett at på lang sikt kommer overlevelsesstrategier som dette til å gjøre det utfordrende for barn å bli sett og hørt. Det er de som er mest sårbare i situasjonen, og de som skal beskyttes.

5.0. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg sett på hvilke utfordringer sosialarbeidere kan ha i møte med minoritetsbarn som er utsatt for seksuelle overgrep og incest og deres familie. Ved bruk av teori og drøfting har jeg tatt for meg fenomenet seksuelle overgrep i minoritetsfamilier. At det nærmest ikke finnes noe forskning på overgrep i minoritetsfamilier burdet vekke større bekymring innenfor hjelpeapparatet. Det er lite grunn til å anta at barn med annen kulturbakgrunn en norsk er mindre utsatt for overgrep en etnisk norske (Berggrav, 2015 s. 10). Mangel på kulturkompetanse og kultursensitivitet i møte med minoriteter, henleggelse av saker, overidentifisering med foreldre, frykt for barnevernstjenesten, undertrykkende kvinnesyn er noen av utfordringene (Berggrav, 2015, s. 27- 34). Å ha kunnskap og sensitivitet overfor minoritetsfamiliers livsvilkår når hjelpetiltak skal settes er derfor en viktig faktor for å tilrettelegge likeverdige tjenester (Berggrav, 2015, s. 64).

Min konklusjon er først og fremst at sosialarbeidere trenger å tilegne seg mer kunnskap om seksuelle overgrep. Hvis sosial arbeidere er trygge på tematikken, minkes sjansen for å bruke overlevelsestrategier for å beskytte seg selv i møte med barnets vonde realitet (Killèn, 2012, s. 66). Minoritetsbarn og familier trenger å bli møtt av kulturkompetent sosionomer. Barnet og familien kan bli usynliggjort når kultur og dere opprinnelse får størst fokus, derfor blir det viktig å ikke se på en bruker som en representant for en gruppe, men heller lære å kjenne brukeren som et eget individ. (Qureshi, 2005, s. 271). Overgrep i minoritetsfamilier trenger å bli snakket om på et langt større skala. Manglende forståelse av kulturelle og religiøse spørsmål i hjelpeapparatet, kan gjøre det problematisk for sosialarbeidere å se og spørre om overgrep i minoritetsfamilier (Berggrav, 2015, s. 26-38). Ansatte i barnevernet er avhengig av at andre melder fra ved bekymring. Om det ikke meldes ifra kan ikke hjelpen nå fram til de barna som trenger det mest. Dårlig erfaringer og manglende tillit til hjelpeapparatet er både utfordrende for barnevernet, barna og familien. Det er viktig at kunnskapen om minoritetsfamilier utvikles på sammen måte som minoriteter utvikler seg som årene går.

6.0. Litteraturliste

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). Barndommen kommer ikke i reprise. *Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom* (2014- 2017). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/strategi_overgrep_m.bokmerker_revidert.pdf
- Barneombudet. (u.å.). Hele barnekonvensjonen. Hentet fra <https://barneombudet.no/for-voksne/barnekonvensjonen/hele-barnekonvensjonen/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2014, 02. november). Hva er seksuelle overgrep? Hentet 26.04.20 fra https://bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Retningslinjer_seksuelle_overgrep_utviklingshemmede/Hva_er_seksuelle_overgrep/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2015, 11. mars). Seksuelle overgrep mot barn. Hentet 22.04.20 fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2015, 15. april). Barn og unge som får hjelp av barnevernet. Hentet 29.04.20 fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/
- Berggrav, S. (2015). *Hvis du ikke spør, klarer jeg ikke å fortelle: Utfordringer ved avdekking av seksuelle overgrep mot barn i minoritetsfamilier*. Hentet fra <https://www.reddbarna.no/dokumentfil4512?pid=Native-ContentFile-File&attach=1>
- Berg, B. (2015). Velferd og migrasjon- sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn. I L.C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid- en grunnbok*. (s. 244-258). Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B. Paulsen, V. Midjo, T. Haugen, G, M, D. Tøssebro, M, G. (2017). *Myter og realiteter Innvandreres møter med barnevernet* (NTNU rapport 2017.). Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Myter_og_realiteter_Innvandreres_moter_med_barnevernet.pdf
- Bunkholdt, V. Kvaran, I. (2017). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. (1. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

- Bø, B, P. (2010). Det flerkulturelle barnevernsarbeidet- utfordringer, erfaringer og kompetansebehov. I H, Fauske (Red.), *Integrasjon og mangfold: utfordringer for sosialarbeidere* (s. 206-230).

- Christie, H, J. (Red.). (1996). *Incest- Psykologisk forståelse og behandling* (3.utg). Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6.utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

- Dalland, O. (2013) *Metode og oppgaveskriving*. (5.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Dyrhaug, T. Sky, V. (2015, 27, mars). *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2012*. (Rapport 2015/2016.). Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/222464?ts=14c4ba14350>

- Ellingsen, I, T. Levin, I. Berg, B. Kleppe, L, C. (2015). *Sosialt Arbeid en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Eriksen, T, H. Sajjad, T, A. (2016). *Kulturforskjeller i praksis* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS

- FN- sambandet. (2019, 17. juni). Barnekonvensjonen. Hentet 30.04. 20 fra <https://www.fn.no/Om-FN/avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen>

- FN- sambandet. (u.å.). Norge og menneskerettigheter. Hentet fra <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/norge-og-menneskerettighetene>

- Fylkesnes, M, K. Iversen, A, C. Bjørknes, R. Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet: En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Norges barnevern*, 92(2), 80-96. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/66786902/frykten_for_barnevernet_-_en_undersokelse_av_etniske_minori.pdf

- Gamst, K, M, T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler – å ta barn på alvor*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hjermand, R. (2012). *Status for barns rettigheter*. Hentet fra <https://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/status-for-barns-rettigheter-barneombudet-2012.pdf>
- Killén, K. (2012). *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner* (4. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kleppe, C, L. (2015). Sosial kompetanse. I L, C, Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid en grunnbok* (s. 139-153).
- Levin, I. (2015). Sosialt arbeid som spenningsfelt. I L, C, Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid en grunnbok* (s. 36-46). Oslo: Universitetsforlaget.
- Neumayer, S, M. Meyer, M, A. Sveaass, N. (2008). *Forebygging av vold i oppdragelse. Samarbeid mellom hjelpeapparat og minoritetsforeldre: En kunnskapsoversikt*. (Rapport 2008.). Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/vold_oppdragelseminoriteter.pdf
- Norsk helseinformatikk. (2020, 03. januar). Seksuelle overgrep mot barn. Hentet 05.04.2020 fra <https://nhi.no/familie/barn/seksuelle-overgrep-mot-barn/>
- Pettersen, A, J. (2014). Årsmelding 2014. Hentet fra <https://www.statensbarnehus.no/media/1019/arsmeldingstatensbarnehusoslo2014.pdf>
- Qureshi, N, A. (2005). *Profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnisentrisme*, 2(3), 261-274. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/33203889/profesjonell_kultursensitivitet_framfor_faglig_etnisentrisme.pdf

- Rugkåsa, M. (2018). Etnisk minoriteter og sosialt arbeid. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 180-185.
- Rugkåsa, M. Ylvisaker, S. Eide, K. (2017). *Barnevernet i et minoritetsperspektiv- sosialt arbeid med barn og familier*. (1. utg.). Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS
- Senter mot incest og seksuelle overgrep, Møre og Romsdal (SMISO). (2007). Omfang. Hentet fra <http://www.smiso-mr.no/no/seksuelle-overgrep/omfang/>
- Senter mot incest og seksuelle overgrep, Tromsø (SMISO). (u.å.). Forebyggende arbeid. Hentet fra <https://smiso.no/forebyggende-tiltak/>
- Shulman, L. (2016). *Kunsten å hjelpe individer og familier*. (1. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Sommerfeldt, M, B. Haugen, M, I. Øverline, C. (2014). Minoritetsetniske barn og unge og vold i hjemmet (NKVTS Rapport 3). Hentet fra <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/minoritetsetniske-barn-og-unge.pdf>
- Statens barnehus. (u.å.). Informasjon om seksuelle overgrep- for barn. Hentet fra <https://www.statensbarnehus.no/barnehus/statens-barnehus-trondheim/informasjon-om-seksuelle-overgrep-for-barn/>
- Statens barnehus. (u.å.). Informasjon om seksuelle overgrep- for voksne. Hentet fra <https://www.statensbarnehus.no/barnehus/statens-barnehus-trondheim/informasjon-om-seksuelle-overgrep-for-voksne/>
- Støttesenter mot incest og overgrep, Oslo (SMISO). (u.å.). Om senteret. Hentet fra <https://sentermotincest.no/om-senteret/>
- Talsethagen, G. (2005). Incest et ikke- tema i barnevernet?. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2(6), 350-360. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/33203954/incest_et_ikke-tema_i_barnevernet.pdf
- Talsethagen, G. Pretorius, K. (2005). Går det ikke snart over? Senvirkninger etter incest: Den ordløse forbrytelsen. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2(4), 375-387.

Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/33203962/gar_det_ikke_snart_over_-_senvirkninger_etter_incest.pdf

- Thoresen, S., & Hjemdal, O.K. (2014). Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv. (NKVTS Rapport nr. 1, 2014). Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf
- Øvem, K.M. (2020). *Systematisk litteratursøk: et kurs for stipendiater og forskere innen helsefag*. Hentet 31.01.20 fra: <https://systemlit.wordpress.com/bias-og-cherry-picking/>

6.1. Lover

- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester ([LOV-2018-06-22-83](#)). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_7#KAPITTEL_7
- Straffeloven. (2005). Lov om Straff ([LOV-2019-06-21-50](#)). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>